

Мелешко Я.Г.

студент,

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

МАГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СОРОЧКИ-ВИШИВАНКИ

Якими різноманітними є сучасні вишиванки: однотонні та різнобарвні, багаті та ніжні, вишиті квітами та геометричним візерунками... Та чи знаємо ми, що за узори насправді прикрашають наш одяг, якими древніми є їхні основи, що вони означають та чому виглядають саме так. Яка сакральна геометрія захована у скарбах бабусиних скринь? Це ж не просто кола, ромби, гілки і спіралі, ці фігури створювались десятки століть тому як унікальні символи.

Останнім часом усе частіше можна побачити людей в українських сорочках – їх одягають у дні релігійних і національних свят, на наукові конференції та громадські зібрання. Певне, сучасні українці інтуїтивно відчують, що їм бракує таємних символів, які гармонізують життя. А одним із таких символів і була вишита сорочка із зашифрованими на ній орнаментами й оберегами. Так, у вишиванці закодовано потужний дух народу, його світосприйняття. Через віки, тисячоліття долинає до нас співуча мелодія народних орнаментів, призначена не лише для очей, а й для розуму та почуттів [1, с. 492].

Традиція вишивки, сягає кількох тисячоліть. У давніх орнаментах ніколи не буває жодної зайвої лінії, кожна рисочка має своє певне значення. Глибокий зміст та особливі магичні властивості мають орнаменти, які вишивали на грудях, рукавах, подолі. Сорочці приписували лікувальні й оберегові властивості. Люди вірили, що через сорочку можуть передаватися різні хвороби, зурочення, інша магична сила. Магічні властивості мали й інші елементи традиційного одягу українців з вишивкою.

У давні часи процес вишивання можна було назвати ритуалом – за нього брались у визначені дні, із чистими світлими думками, закладаючи позитивну енергію у свою працю. Жінки не копіювали чужі узори, не відшивали їх з інших виробів чи схем, бо відшити чужий узор для сорочки, означало взяти на себе чужу долю. Вишивання не було роботою чи наукою, швидше магією, вмінням передати своє світовідчуття, свою внутрішню енергію, закодувавши її на полотні. Характерна ознака стародавньої вишивки – її лаконічна довершеність. Тут нема нічого зайвого, кожна деталь не випадкова. Узори вишивок – це особливі письмена. Сорочка складалася із шести чотирикутників різної величини, і якщо б виміряти їхнє співвідношення, то в ідеалі ми отримали б золоту пропорцію. Ці чотирикутники з'єднувалися між собою за допомогою хрестиків, вишитих, як правило, чорними нитками: аби жодна стороння енергія не могла крізь шви проникнути до людського тіла, бо хрест своєю енергією «розтинає», знищує негативну енергію, а чорний колір її поглинає. Низом, на грудях і на рукавах вишивалися священні коди сили: для маленьких діток вони кодувалися переважно у рослинних орнаментах, що

символізували дерево життя, у зірочках-оберегах, у простих хвилястих лініях з точками, що символізували первинні сили природи – воду і вогонь [3, с. 65].

Ці сакральні коди переносили ніжні жіночі руки на біле полотно. З давніх віків, з роду в рід і до сьогодні. Так була відтворена і збережена священна сила роду, енергії природи і божественне начало. Тому так шанують українці вишиванку, одягають її, пишаються нею у всі часи.

Отже, вишиваючи, жінка за допомогою спеціальної абетки писала лист-звернення, лист-прохання до Вищих Сил.

Найперше, благала Бога захистити своїх рідних і себе саму від різної напасті – недобрих очей (вроків), чарів, прокльонів, хвороб, пияцтва, поганих друзів, ворожої шаблі і кулі. До того ж, вишиваючи, жінка наповнювала кожен свій стібок любов'ю та ще Словом Віщим – різними примовляннями-заклинаннями. Тому до вишивання ніколи не бралися похапцем, а завжди вибирали час, коли інші клопоти не відвертали уваги. Не випадково вишиванку обов'язково дарували в далеку дорогу або на війну.

То які ж узори на наших сорочках зорієнтовані на добро? Дуже позитивну енергетику мають узори, основою яких є коло, адже це не що інше як сонце. А ще – коло є символом буття, вічності і навіть світобудови (це коли з крапкою посередині). Причому узори, які складаються з самих кіл, зустрічаються рідко. Натомість коло, як частина складнішого узору, зустрічається часто, як і стилізоване коло – квітка. Зокрема, до таких сонячних квітів належить ружа. Її вишивають на жіночих сорочках, бо ружа означає ще й домінанту жінки в родині, причому жінки щасливої, сонцеликої. Ще одне сонечко, яке часто сяє на дитячих сорочечках, – полуниця. До речі, кажуть, що сама назва «полуниця» походить від давньої назви сонця – полель.

Коли вже мова зайшла про етимологію слів, не можемо оминати ще однієї рослини, яка є і повинна бути і на жіночих, і на чоловічих сорочках – калина. Колись, у сиву давнину, її пов'язували з народженням Всесвіту, вогненної трійці: Сонця, Місяця і Зорі. Її назва теж походить від давньої назви сонця – коло (коло – калина – калина). А її здатність із ще більшою силою відроджуватися до життя після того, як на дереві пообламували гілки, а також бути надзвичайно гарною у всі пори року зробила калину символом нашого українського роду, невмирущості нації. Символом сонця у вишивці є і восьмипелюсткова квітка-розетка. Цікаво, що на сорочках вона часто з'являється в обрамленні «вужиків» – знаків, що нагадують згорнутого вужа або літеру «S». Це символ води. Коли в узорі сходяться ці дві потужні стихії, що утворили земне життя, їх слід розуміти як вологу материнську і вогненну батьківську енергії, що уособлюють процес творення [2, с. 90].

Досить часто в основі вишиваних візерунків лежить квадрат. Ця фігура символізує довершеність, порядок, гармонію. Крім того, в українській традиції квадрат є одним із символів землі. Таким чином, це дуже важлива фігура в орнаменті, яка ще й говорить про добробут господаря сорочки або привертає його.

Близький до квадрата ромб. Його основою є чоловіче та жіноче начало (складається з двох трикутників). Цікаво, що в трактуванні наших предків три кути ромба тримає жінка, а чоловік – лише четвертий. Ромб з крапкою по

середині – символ засіяного поля, що означає достаток і добробут. Інколи ромб ще трактують як борону, а ромб з «вусиками» або жаба означає плодючість. Сорочка з ромбовидними узорами має потужну позитивну енергетику, особливо для вагітних жінок, яким ще й служить оберегом.

Цікаве смислове навантаження в українській орнаменталістиці несе трикутник. Це символ єдності і трьох світів (небесного, земного і підземного), і трьох стихій (води, вогню і повітря), без яких не було б життя на землі, і трьох рівнів буття, і тривимірності світу. Це і Свята Трійця в уже пізніші, християнські часи. Незакінчені (без основи) трикутники, повернуті вершиною вниз означають жіночу або матеріальну сутність, вершиною вгору – чоловічу, духовну. Тож загалом ідеться про духовні і земні блага, які так потрібні кожному з нас, а також про зростання і зміцнення нашого роду.

Ще в язичницькі часи хрест служив оберегом від злих духів. Хрест на вишивці, якщо він прямий, – символ Сонця, Творця, чоловічого начала. Косий хрест символізує жіноче начало, Місяць. Подвійний хрест – восьмипроменева зірка – ці два начала об'єднує.

Дуже сильною енергетично є сварга (т. зв. свастика) – той самий хрест, але в русі. Це сонячний знак, який приносить щастя, оберігає родинне вогнище, особливо, якщо її «ріжки» повернуті за Сонцем (вправо), лівостороння сварга є досить потужним оберегом. Накладання право- і лівосторонньої сварг одна на одну єднає нас з мудрістю предків і творить у душі гармонію.

Про гармонію в душі і у Всесвіті говорять і так звані зоряні сорочки, які знову ж таки уособлюють Сонце, тепло, вогонь [4, с. 98].

Чимало знаків, окрім уже згаданих «вужиків», якими обшивали в давнину подоли жіночих сорочок, щоб оберігати материнську сутність, символізують воду. До них належить і меандр – безконечник. Його використовували на території України ще 20 тисяч років тому. Він зображає життєвий шлях і водночас є символом вічного буття. Приносить здоров'я і довголіття.

На сорочках молодих чоловіків і юнаків дуже доречним буде поєднання калини з дубом (краси з силою). Така сорочка зберігатиме їх життєдайну енергію. Добре також вишивати виноград, причому на сорочках обох статей, бо це життєва нива, на якій достатньо праці і обов'язку і для жінки, і для чоловіка. Лілія уособлює дівочі чари, чистоту та цноту. І трохи хмелю на чоловічих сорочках – для кохання і молодечого буяння. Також на вишиванках мають цвісти любисток і м'ята, чорнобривці, нагідки, шавлія, бо вони і око милують, і душу та тіло лікують. І, звичайно, не можна забувати про берегиньок, бо це чарівний талісман, космічне дерево, вічне оновлення й гармонія життя.

В Україні вишивати вміли у всіх регіонах. Кожна область, інколи навіть село володіли своїми унікальними техніками вишивання. Вишиванки здавна носили чоловіки, жінки і діти. Кріпаки і пани, міщани і селяни. Одягали їх у свята та на щодень. За вишиванкою можна було визначити статус та походження власника. Найдавнішими матеріалами, з яких українці виготовляли для себе вишиванки, були тканини з овечої вовни, льону та конопель. Наші бабусі досі пам'ятають багато секретів давнього ремесла.. Дивовижно, та

українським майстриням відомо близько 250 видів вишивальних швів, які базуються на 20 техніках [5, с. 99].

Проаналізувавши старовинні та сучасніші зразки вишивок, можна умовно скласти своєрідний атлас регіонів України за типовими для них візерунками, орнаментами і символами, техніками і кольорами. І хоч чітких меж використання певної техніки вишивки ніколи не було (бо люди, спілкуючись, передавали, навчали одне-одного особливостей ремесла свого краю) та все ж можна виокремити ті головні риси, які відрізняли кожную область від іншої.

Для українця вишиванка – не просто одяг. Це щось дуже особливе: особисте, рідне, святе. Вишивка – як символ, який зберігає його коріння, ідентичність, розуміння себе. Це наша історія: міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. Та більше того, у вишивці зашифровано наш генетичний код.

Список використаних джерел:

1. Павлюк С.П. Українське народознавство 2-ге вид. / С.П. Павлюк – Львів: Фенікс, 1997. – 608 с.
2. Садовнича В. Старовина магія Українів / В. Садовнича – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля» 2018. – 258 с.
3. Чумарна М.І. Вишивання долі / М.І. Чумарна – Львів: Апріорі, 2009. – 88 с.
4. Чумарна М.І. Тайнопис вишивки 3-е вид. / М.І. Чумарна – Львів: Апріорі, 2018. – 96 с.
5. Щербій Г.С. Народний одяг [Текст] / Г.С. Щербій, Т.О. Ніколаєва // Наулко В.І. Культура і побут населення України / В.І. Наулко – Київ: Либідь, 1991. – С. 94-100.